

indult vonat Biára, tehát csavarogtam a városban. Napközi otthonok, köz-ebédeltetések, a gyerekekkel való tanulószobás foglalkozások nem léteztek. A vonat indulásáig hol ücsörögtem volna? Vagy a gellérthegyi Szikla-kápolnában, mert ott melegedni lehetett, vagy a Széchényi és a Szabó Ervin könyvtárban, vagy az antikváriumokat bújtam, ahol jól ismertek, és mert szerettek, beengedtek a raktárba nézelődni. Kotorásztam a könyvek között, s így találtam rá és vásároltam meg 10-20 fillérért számos olyan ritkaságot, könyvészeti csemegét, amik ma egyenesen megfizethetetlenek. Esmélkedésem pillanatától fogva vonzódtam a bibliához, különösen az evangéliumokhoz, de a könyvek révén szerettem meg Szent Ágostont, jutottam el a misztikusokhoz, Avilai Nagy Szent Terézhez és azokhoz, akiket a dogmatikus egyház talán eretnekeknek tart: Eckhart mesterhez, Jakob Böhméhez, Ruysbroeckhez, Swedenborghoz. Ezek az olvasatok meg a világról való folyamatos tünődésem vezetett el azokig az erkölcsi és szellemi

erővonalakig, meggyőződéseikig, vállalásokig, amelyekről itt most oly hosszan és szívesen beszélgettünk.

*

Juhász Ferenc önmagának is állandóan újabb és újabb kérdéseket tesz fel, nem elégedik meg eddigi válaszokkal, a régi és az új kérdésekre egyaránt friss keletű válaszok után kutat. Még mindig önmagát próbálja, mint a népmesék legkisebb legénye, aki a bajvívás minden tétjét állja, mert igényt tart a jutalomra. A legkisebb s a legbölcsebb fiú, aki legtöbbször a lényegeset cselekszi és a legalapvetőbbet kérdezi, hiszen mióta a világ világ, mindenki erre törekszik: kihívja a sorsát, faggatja a létét. Legutolsó kötetében írja befejezésül: „Próbálgatja szívemen az Isten: mit bírok még? Próbálgatja sorsomon az Isten: mit tudok még? Tudok-e élni még? Tudok-e halni már? Tudok-e lenni még, tudok-e nem-lenni már?”

HEGYI BÉLA

FÁY FERENC

K E R E S Z T Ű T

Olyan parányi volt, olyan szegényekre-szabott, hogy a járőrben járó Isten, mikor a péceli lutheránus lelkek ügyes-bajos dolgait ellenőrizve, falai közé szorult, épp hogy csak megszalonházott, felmelegedett egy kicsit s máris elindult cifrább örbódéi felé. Torna nem volt, harangja sem volt, csak az ótárhajó árnyékában földig hajló Krisztus szomorú arca beszélt arról, hogy vasárnaponként itt is bűnös emberek várják az „Erős várunk nékiünk az Isten” nagy ígérését.

Ez a ház volt Édesanyánk és két fiának imádságosháza.

Nem úgy az Édesapánké; aki reverzálisával ott díszeleghetett — alig pár száz méterre — a katolikus Isten gazdag dicsőségében. Ahogy orgona szólt, harang zokogott, tömjénfüst szállt és olyan piros-csipkés szoknyákban keringhetett Isten személye körül Gudics Miska proletár nyomorúsága, mint a Kelecsényi kisaszonyok a kastélykerében. Ebből a csodából könnyelműsködött ki bennünket, bátyámmal, az Édesapánk. Gyenge Albin plébános úr, aki mint egy gledicsiatűskés ellenreformáció örökös eretnekségünk vadonában, nem is hívott bennünket másképp, mint: az Öszvérek.

De ennek a két kis öszvéreknél, Feltámadáskor, mikor az egész falu ott szorongott a Szentsír körül; kereplő szólt, és a házak fészek-melegében hímestojások álma várta a pálinka-szagú harmadnapot, mégiscsak megnyitotta kapuit a katolikus Isten. És én, a kis öszvér, latin szavak titokzatos melegében, ott találkoztam azzal a Krisztussal, akihez még ma is imádkozom.

Schwartz Armin bácsi festette ezt a Krisztust. A félbemaradt, szobafestő és mázolóvá gazdagodott, öreg zsidó művész, ki 14 stációjában álmodta hívő keresztényé magát.

Ó, az a Keresztút! Mintha Mikszáth bábaszéki világa nyílott volna élő valósággá, „a mi Rozálínkkal”, Müntz nénivel, két fiával, a havasokkal és a tájjal, ahol a rossznyelvek szerint, kánikulában megfagyott a birka. Ott ment

azon a Keresztúton a falum. Árnyak és valóság, emberek és vágyak, gyere-szenvedések és leírhatatlan örömök világa. Batár bácsi főpapi előkelősége mögött ott bújkált a hajnali féldecik biztonságot adó öröme; Liebermann Ármin pilátusi kézmosásából pedig kikandikált a frissen mosott borosdemizonok pá-rás hidege. Sárga volt ezen az úton minden: sárgák a fák, az emberi szenvedés, a Domb, a rétek tavaszi arca. Sárga volt Riesz Róza néni sirató magába-roskadása, mely fölé úgy borult az ég, mint egy órjás sajttharang. S alatta a krumplicukor-világ elérhetetlen boldogsága élt. És sárga volt az Embernek-Fia, kinek szép, szakállas arca úgy világított a párás halál sárga csapdái között, mint egy eldobott virág. Sárgák voltak a latin szavak és sárga a csend, mely kibuggyant a véres szenvedésből.

A falum ment ezen az úton. Az én, megcsúfoltatásában, megverettetésében is mosolygó, gyönyörű falum. Parasztok könnye, munkások veritéke, város pe-remére szorult kistisztviselők — vasalt és nyakkendővel álcázott — nyomorúsága, Édesanyám, Édesapám: a mi egyszerű, emberre szabott életünk.

Itt ment a megváltó Isten a halál felé, a sápadt Domb felé, hol a hurkos szelek szorításában Júdást ringatta a táj és a római százados megtérése sár-gállott az ikrás köd között.

Ezt a Keresztutat akarom elmondani és azt az Istent, akihez elesettségem-ben még ma is imádkozom.

I.

(Pilátus halálra ítéli Jézust)

Kezet mosott. S míg nézte, hogy a fák
hogy' futnak szét az alkony-sárga tájban,
ízlelgette az ítélet szavát
és reszketett a rázuhant magányban.

Azt már vitték. Ott ment az emberek
s az érte-nőtt gonoszság sűrűjében,
— szelíd, szakállas, szőke kisgyerek —
kit önnön árnya hajkurász az éjben.

Arcába vágott korbácsként a szél,
lábába mart a kuvasz-árkok csendje...
Imádkozott — nem magáért — azért,
kit ott hagyott a rámért félelemben'.

II.

(Jézus vállára vesi a nehéz Keresztet)

Vállára vette s kilépett a föld
meleg kezén a késő délutánba.
Még látta, hogy egy asszony nyelvet ölt
s a csúfolódó ég szalad nyomába.

S olyan nehéz lett s mégis oly szelíd
a váll-szakasztó fájdalom kegyelme.
Átjárta száját egy-egy régi íz,
és anyja áldott teste nyílt ki benne.

S eléfutott a boldog táj, ahol
jöttét-köszöntő fényben állt az éjjel.
Sóhajtott... aztán elindult a Domb
sziklái közt, az emberek jelével.

III.

(Jézus először esik el a Kereszttel)

Szemébe folyt a vér már, s szája szélén a könnyek
lepergő csendje mélyén a párás Domb fekiúdt.
Felállt kicsit, hogy álljon, de nem lett így se könnyebb,
iszonytató magánya követte mindenütt.

Aztán eldőlt a Domb is s peregtek lent, a porban,
a szájából kifordult testvértelen szavak;
az anyját látta jönni... és véres nyugalomban
halottak teste száradt a zsoldos fák alatt.

S hogy lassan hullni kezdett, a rázuhant homályból
felékapott egy emlék... egy római keze...
virág futott felé az ember-sűrű tájból,
aztán melléje roskadt átizzadt szégyene.

IV.

(Jézus szent Anyjával találkozik)

Szégyenkezett, mint az, kit tetten értek,
s nem futhat el, mert nincs hova;
kinyílt szemén a bűn reitenetének
alkony-penészes bársonya.

Mit mondhat most? A dús vigasztalások
s a holt szavak sövényén fennakadt.
Földjét kérdezte... majd apját, az Ácsot...
s a mindenükből kiforgattakat.

Csak a Keresztről nem beszélt s a Dombról!
S ahogy ölebe hullott szép feje,
csak anyja szólt, ő hallgatott azokról,
kik szégyenében nem jöttek vele.

V.

(Czirénei Simont Jézus Keresztjének hordozására kényszerítik)

Nem azért ment, hogy beteljék az Írás,
csak járadt volt, hát elindult haza.
Az út két szélén párolgott a csírás,
tavaszi föld, s a Város kőfala,
mint friss szántások kifordított férgé,
némán fekiúdt a késő délutáni,
pihenni vágyó, álmos napsütésbe'.

Akkor hozták... Egyetlen, szörnyű szájú
arc volt a részeg, kíséző tömeg.
Megállt és nézte a tépett ruhájú
embert. Nem váddal, nem a gyűlölet
ködén át, hanem önmagán át, félve.
S mert szegény volt és megfáradt nagyon,
így része lett a másik szenvedése.

S mikor melléje lökték, hogy a vállán
érjen célba az annak szánt teher,
nem zúgolódott akkor sem és gyáván
nem piszkolta, hogy így terelje el
a gúnyt magáról... Csendben vállra vette.
És látta már a gúny mögött a nyelvet,
és tudta már, hogy kit hoznak mögötte.

VI.

(Veronika odanyújtja Jézusnak kendőjét)

Először csak a döbbenet,
aztán a forró vágy, hogy értse;
aztán a fák közt megrekedt
dülöngő árnyak szívverése,

mely úgy feküdt a tenyerén,
mint önnön életének mása...
hozzáhajolt, s a drága vért
lemosta selymes simítása.

S ahogy gyolcsán életre kelt
giccses mása a véres arcnak,
már tudta, hogyan mondja el
a mindenektől Megtagadtat.

VII.

(Jézus másodszor esik el a Kereszttel)

És térdre esett újra, hogy felállt.
S míg nézte eldőlt árnyékát a porban,
magához húzta a ravasz halált
s pihegve várt a bársony nyugalomban.

S dülöngve jött a Domb: szemében vásott,
késpenge-éles gyűlölet;
szelet vetett eléje és bogáncsot,
tüzet vetett eléje és követ.

Akkor felállt. megduzzadt nyelve, kéken,
kifordult száján, mint egy rongydarab...
Szomorú volt és nézte, hogy az égen,
hogy' húznak át a fáradt madarak.

VIII.

(Jézus a jeruzsálemi asszonyokkal találkozik)

Milyen furcsa most innen nézni őket,
a por mögül, az alvadtt véren át,
ahogy kinyílnak sárgán, mint az emlék
és felmutatja mind-mind bánatát.

Eléjük ment, bár tudta, hogy hiába,
lábukhoz ült, bár tudta nem lehet
leülni ott, hol villám sújt a fába
és ellenükre dőlnek a hegyek.

S ahogy az arcuk szétgurult a tájba
s felnyalták szomjazó utak,
már csak haláluk élt a délutánba,
és szél csóválta cirnos árnyukat.

IX.

(Jézus harmadszor esik el a Kereszttel)

Aztán egy kőbe megbotlott a lába.
Előre hullt s a porban úgy feküdt,
mint minden idők minden alkonyába'
a fáradt ember fekszik mindenütt.

Lehetett volna ács, vagy boltiszolga,
tudós tanár, vagy elfáradt paraszt,
ki tört testével elterül a porba'
— a mezsgye szélén — s nem tud mást, csak azt:

hogyan béke van... A főpapok nevelték,
az anyja sírt, mert anyja volt, s azok,
kik hátul félve, messziről követték:
az elhívott kis várományosok,

Megszéppent hittel, szemlesütve, hitvány
férgék voltak csak. Arcukon pedig
lélekké lett a legbátrabb tanítvány,
az Aruló... a tizenkettedik.

X.

(Jézust megfosztják ruháitól)

Így vetköztette anyja, amikor
játékba-fáradt életén az árnyas,
szelíd-varázsú alkony szétterült;
s nagy udvarán a sárga hallgatásnak
a forró csend a fák szívére ült.

Kis csitri fák figyelték, s pattanásos
rügyek futottak, meztelen,
mikor ágyéka selymes vadonában
lobot vetett a félelem.

Vacogva állt. A tájtól pára-kéken,
a Domb borzalmas árnya dőlt elé.
Szégyenkezett, s az alkony teknőjében
habzott a csend: az emberé.

XI.

(Jézust Keresztre fessítik)

Mint az, ki hetven, nyolcvan évet élt meg,
s nem harminchármat, úgy nézett körül.
Óreg parasztok állnak így vetések,
halál előtt, hogy éveik mögül
még visszanézve, elrendezve lássák —
a földi dolgok, munkás életük
végső számadását.

S ahogy szelíden, intőn felmagaslott,
— korok felett és új idők előtt —
látta magát, mint biztos zárú kapcsot
az Isten és a végtelenbe nőtt
ember között... Még élt, még folyt a vére,
de lent a hitvány, részeg zsoldosok
kockát vetettek már a köntösére.

XII.

(Jézus meghal a Kereszten)

Bárány sikoltott s szarva közt az alvađt,
megöszült földet hét őz hordta szét.
Valaki sírt. S ő hallgatta a szélben,
a félelem forró lélegzetét.

Válla kiugrott forgóin, lihegve,
kapaszkodtak a köd-takart utak;
száján kidőlt a csend, s a ferde fényben,
sziklák mutatták arcukat.

S az égő szélben végre látta őket:
az elfutókat, megkerülteket,
halála véres partján születőket...
S mosolygott, mikor elvégeztetett.

XIII.

(Jézus holttestét leveszik a Keresztről és anyja ölébe tesszik)

Mesélt neki. S míg simogatva, félve,
ölébe vonta szép fejét,
beburkolta a gyolcs tavaszi égbe
didergő teste szégyenét.

S ő ott feküdt csendesen és szelíden,
az alvađt szavak fájdalma között,
mint a legkisebb, abban a mesében,
ki győzelmesen visszajött.

XIV.

(Jézus holttestét eltemetik)

Nem vérzett már. Kezéből savós homály szivárgott,
s beomlott köldökéből az örvénylő hideg.
A Domb úszott feléje, s a fuldokló virágok
száján kifeslett, kéken, a rozsdás örület.

Csőpp anyja hullt fölébe, s a buktató sötétben,
a csend nagy-lombú ágán, egy kék arcú halott;
meleg szavak lobogtak, melyeket itt, az éjben,
a rányíló tavasznak már el nem mondhatott.

S mikor rádőlt a szikla és minden út beomlott,
s már csak vak árnya kékllett a rázuhant falon,
kint mondták már a kertek és suttozták a bokrok:
mi lesz harmadnapon.